

LIMBA ROMÂNĂ – SIMBOL AL IDENTITĂȚII NAȚIONALE ȘI FACTOR DE SECURITATE STATALĂ

ROMANIAN LANGUAGE - SYMBOL OF NATIONAL IDENTITY AND FACTOR OF STATE SECURITY

Lucia CEPRAGA

PhD, Associate Professor,
Academy of Economic Studies of Moldova, Moldova,
ORCID [0000-0003-4253-2753](https://orcid.org/0000-0003-4253-2753)
E-mail: cepragalucia@ase.md

Svetlana BÎRSAN

PhD, Associate Professor,
Academy of Economic Studies of Moldova, Moldova,
ORCID [0000-0001-8349-2714](https://orcid.org/0000-0001-8349-2714)
E-mail: birsan.svetlana@ase.md

Abstract: According to international standards, the official language of a nation state represents an element of national security, as well as the symbolism of the state, along with the flag, coat of arms, anthem and other national symbols. Language is the guarantor of a company's functionality. The current reality demonstrates the increasing degree of state involvement in the most diverse processes: social, cultural, economic, educational, etc. The language policy of a state is represented by a set of laws, rules and guidelines adopted by the state authorities in relation to the language or languages existing or used on the territory of that country. This includes the adoption of an official language, determines its learning, the status of minority languages as well as the attitude of reporting and protecting the language against the influence of foreign cultures. In this vein, language has become for the political domain of a state an object, resource and means of control. Through language policies, adopted as administrative measures, the State administers linguistic pluralism.

Keywords: language policy, Romanian language, state security, national identity, hybrid war.

UDC: 811.135.1:342.31(478)

JEL Classification: F52, I21, I25, P36

INTRODUCERE

Limba este garantul funcționalității unei societăți. Totodată, limba este factorul care stă la baza dezvoltării socioculturale a macro/microsocietăților, precum și factorul lingvistic ce duce la consolidare lexicului unui sistem terminologic. Aderând la ideea că viața economică reprezintă temelia materială a unei societăți, susținem și dezvoltarea calitativă a unei societăți economice este de neimaginat fără stabilirea clară a identității termenilor economici. În grosso modo, se poate spune că interesul specialiștilor din varia domeniului, sistemul economic, în acest sens nu este o excepție, este unul adânc implantat în timp. Încă renumitul Adam Smith, supranumit părintele economiei, abordează, în lucrarea *Teoria sentimentelor morale*, problema limbii, mai exact facultatea vorbirii ca instrument al „al conducerii și al orientării judecăților și comportării celorlalți oameni.” [1]

Profesorul Vasile Bahnu, într-un interviu acordat Agenției de presă IPN, susține „Limba constituie un însemn fundamental indispensabil al patrimoniului cultural dintr-un stat, întrucât statele s-au constituit, în principiu, în baza comunității de limbă, cu alte cuvinte limba, tradițiile, cultura populară sunt elementele constituente fundamentale ale

unui stat, iar celelalte însemne ale statului (sigiliul, drapelul, imnul, stema, distincțiile, moneda etc.) au un caracter derivat și cunosc o succesiune cronologică posterioară limbii. Prin urmare, limba este de o importanță decisivă, chiar definitorie pentru existența statului, întrucât ea este liantul social și înglobează, exprimă și prin ea se manifestă toate aspectele, chintesența culturală a unui popor, constituit din ansamblul bunurilor materiale și spirituale, din ansamblul preceptelor cutumiare și tradițiilor milenare ale majorității naționale. Este, prin urmare, un fapt incontestabil că elementul principal de constituire a unui stat și al culturii unui popor este limba lui.” [2]

„Odată ce a devenit clar că limba este unul dintre cei mai importanți factori determinanți ai identității și un factor puternic în unirea popoarelor, limba a început să fie studiată pe scară largă cu scopul unificării și standardizării acesteia.”[4] Mai mult, realitatea actuală demonstrează creșterea gradului de implicare a statului în cele mai diverse procese: sociale, culturale, economice, educaționale etc. Potrivit cercetătorilor Fishman, Grillo, „limba a devenit pentru domeniul politic al unui stat obiect, resursă și mijloc de control”. [4] Prin politicile lingvistice, adoptate drept măsuri administrative, statul gestionează pluralismul lingvistic.

REZULTATELE CERCETĂRII

Apărut în anii 70 ai secolului al XX-lea, conceptul de *politică lingvistică* este definit drept „o serie de proceduri prin care instituții, grupuri sau indivizi dintr-o societate influențează în mod indirect sau direct limbajul, utilizarea limbii și situația lingvistică într-un segment al societății, al întregii societăți sau în mai multe societăți sincrone”. [5] Cercetătorul Škiljan abordează conceptul de politică lingvistică ca pe niște „activități raționale și, în mare parte, instituționalizate, prin care o societate influențează formele lingvistice de comunicare publică și formarea conștientizării participanților săi despre aceste forme”. [6]

Premergătorul lexical, cu circa un deceniu, al termenului *politică lingvistică* este considerat conceptul *planificare lingvistică*. „Termenul planificare lingvistică (language planning) a fost introdus în circulație de Einar Haugen, lingvist american de origine norvegiană, în anul 1959, cu ocazia prezentării activităților de standardizare lingvistică efectuate în Norvegia”. [3]

Cercetătorul Sue Wright susține că „stimularea convergenței lingvistice a fost o parte a dezvoltării statului național. Limba unificată promovează coeziune care permite statului să dezvolte o cultură comună. Lideri politici au devenit conștienți că o comunitate de comunicare unificată este calea spre construirea unui stat-națiune”. [3]

Politica lingvistică statală se materializează printr-un cadru normativ riguros care reflectă direcțiile adoptate de factorii de decizie în raport cu limba sau limbile ce funcționează pe teritoriul respectivei țări. Politica lingvistică vizează și adoptarea unei limbi oficiale, care motivează și încurajează învățarea acesteia. Politica lingvistică are un impact direct asupra statutului pe care îl obțin limbile minoritare, totodată, determinând și atitudinea în raport cu protejarea unei limbi față de înrâuririle culturilor străine.

Politica lingvistică poate fi interpretată și ca un ansamblu de măsuri de stat, ce vin să garanteze funcționalitatea unei limbi, prin anumite reglementări, pentru țara respectivă. De asemenea, politica de limbă se poate referi nu doar la un stat, dar și la anumite asociații/parteneriate etc. de organizațiile internaționale, precum este, spre exemplu, Uniunea Europeană.

Regretatul profesor Gh. Moldovanu, în studiul *Politică și planificare lingvistică: abordare teoretică și aplicativă*, [6] supune atenției cititorului o analiză a mai multor tipuri de politici lingvistice, precum:

- *politica lingvistică liberală*, specifică Australiei, Austriei, Japoniei, Cubei, SUA, Germaniei etc.;
- *politica lingvistică dirijistă*, atestată în Iran, Afganistan, Vietnam, Grecia, Irak, Turcia, precum și în regiunea Transnistria din RM, politică susținută de autoproclamata guvernare locală.

În categoria *politica lingvistică dirijistă* se pot distinge un șir de subcategorii (vezi tabelul 1).

Tabelul 1: Subcategoriile ale politicii lingvistice dirijiste

Subcategoria de politică dirijistă		Țările care aplică PL
<i>Politica de asimilare</i>		Iranul, Grecia, Irakul, Afganistanul, Brazilia, Indonezia, Turcia, Vietnamul etc.
<i>Politica de valorificare a limbii oficiale</i>		Algeria, SUA, Croația, Țările Baltice, Italia, România, Albania, etc.
<i>Politica lingvistică pe domenii de activitate</i>		Franța, Alaska, Luiziana, Corsica, Arizona, Monaco, Marea Britanie în Scoția etc.
<i>Politica statului juridic diferențiat</i>		Slovacia, Olanda, Albania, China, Țările Baltice, România, Bulgaria, Suedia etc.
<i>Politica bilingvismului oficial (PBO):</i>		
A	<i>PBO bazat pe drepturile personale fără limită teritorială</i>	Ciad, Kenya, Burundi, Irlanda, Norvegia, Malta, Canada, Bielorusia, etc.
B	<i>PBO bazat pe drepturile personale limitate la anumite regiuni</i>	Hawai (SUA), Scoția, Catalonia, Galiția, Țara Bascilor, Țara Galilor (Marea Britanie) și altele
C	<i>PBO bazat pe drepturile teritoriale</i>	Belgia, Canada (Québec) Elveția, etc.
<i>Politica plurilingvismului strategic</i>		Slovenia, Luxemburg, Ungaria, Africa de Sud, Australia, Moldova, Nigeria, India
<i>Politica lingvistică mixtă</i>		Germania, Irlanda de Nord, Panama, Cehia etc.

Sursa: elaborat de autoare în baza informațiilor din referința [7]

Având în vedere caracterul social al limbii, considerăm pe deplin întemeiat rolul determinant al statului de „...distribuitor al bunului lingvistic”. [9] Cu atât mai îndreptățite sunt intervențiile statului în condițiile actuale de maximă instabilitate sociopolitică în regiune și de război hibrid. Potrivit directorului adjunct al Institutului pentru Politici și Reforme Europene, Mihai Mogîldea, un război hibrid e diferit față de cel despre care am învățat la școală la lecțiile de istorie... Nu este vorba de războaiele de cândva cu mecanisme tehnice, ci, mai curând, ne referim la acele instrumente care au capacitatea de a conduce la atingerea aceluiași scop, adică înfrângerea adversarului. „De cele mai multe ori, ținta unui război hibrid este un stat care se află în vizorul unui alt stat agresor, deci avem un stat agresor pe de o parte, care încearcă prin mai multe metode să slăbească, să

vulnerabilizeze, să minimizeze reziliența belică a celuilalt stat. Aceasta este prima diferență când auzim termenul de război hibrid – trebuie să înțelegem că el este diferit de unul convențional.

Un alt moment relevant vizează faptul că termenul *hibrid* este orientat spre o paletă largă de elemente valorificate de către statul agresor. În acest caz, putem avea atacuri cibernetice, putem avea instrumente de dezinformare, putem avea, de exemplu, sistări de energie, de gaz, curent electric, putem avea inclusiv alte mecanisme cu care operează statul agresor, precum, de exemplu, finanțarea unor partide politice care, prin intermediul alegerilor – organizate de altfel într-un mod democratic – ar trebui să preia puterea și să răspundă comenzilor statului agresor. Deci, războiul hibrid, dacă dorim să-l observăm cum arată în realitate, trebuie să ne uităm la experiența noastră din ultimii ani și vom vedea că acesta se manifestă pe mai multe fronturi și că, de altfel, a reușit mai mult sau mai puțin să vulnerabilizeze statul nostru care, în ultimul an, cel puțin încearcă să-și recapete din capacitatea de răspuns, de luptă, încearcă să-și consolideze mai multe capacități care în trecut îi lipseau.” [10]

Mihai Mogîldea, în dialogul cu Ana Sârbu, pe portalul *Mediacritica - primul portal de educație mediatică*, subscie opiniei mai multor analiști, experți, atunci când susține că „astăzi unul din grupurile - țintă care a căzut victimă a acestui război este populația Republicii Moldova. Nu atât guvernarea, nu atât instituțiile care conduc statul, ci mai degrabă populația, pentru că statul agresor (nr. Federația Rusă) dorește să influențeze gândirea, deciziile, opțiunile de vot ale populației.” [10]

În acest context de instabilitate sociopolitică din țară, securitatea populației Republicii Moldova devine un imperativ. Informația socială a unui stat constituie expresia tuturor particularităților naționale, psihosociale, a intereselor și necesităților acestuia. În conjunctura acestei informații sociale, un caracter specific comportă informația cu conținut social-politic, ideologic, care este elaborată și aleasă de pe anumite poziții – politice, ideologice. Bunăoară, e cunoscut faptul că, în circumstanțele unor abordări social-politice, filosofice, „omul este un fenomen social, deoarece constitui un consumator al informației sociale a statului, grupului social, națiunii din care face parte.” [11]

Mai marii statului, guvernarea, dețin instrumentele necesare de securizare a națiunii. Indiscutabil, s-au întreprins măsuri de alfabetizare politică, alfabetizare mediatică, lingvistică etc.

În ultimul an, am putut observa activizarea Guvernului la capitolul promovarea imaginii RM pe plan internațional, atragerea fondurilor financiare întru dezvoltarea infrastructurii naționale și regionale, întru susținerea păturilor vulnerabile, precum și în ceea ce privește lupta împotriva dezinformării de către sursele media pro ruse.

Implicații substanțiale a demonstrat Guvernul Republicii Moldova și la nivel de implementare a politicilor lingvistice. Or, în temeiul prevederilor art. 10 din Codul educației al Republicii Moldova nr.152 din 17 iulie 2014 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 319-324, art. 634) și în conformitate cu Programul de guvernare „Moldova vremurilor bune”, Guvernul Republicii Moldova a aprobat la 07.03.2023 *Programul național privind învățarea limbii române de către minoritățile naționale, inclusiv populația adultă, pentru anii 2023-2025*, oferit gratuit de către Ministerul Educației și Cercetării al RM.

Elaborat în conformitate cu următoarele documente: Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030”, Programul de guvernare „Moldova vremurilor bune”, Obiectivele Dezvoltării Durabile „Educația 2030”, Competențele-cheie pentru învățarea pe

parcursul întregii vieți (Bruxelles, 2018), Codul educației (2014), *Programul național privind învățarea limbii române de către minoritățile naționale, inclusiv populația adultă, pentru anii 2023-2025*, a fost dictat de un șir de factori intrinseci, precum și extrinseci.

Printre factorii intrinseci ai documentului menționat supra, amintim:

- ✓ „necesitatea de a dezvolta un sistem de educație lingvistică sustenabilă pentru toate părțile interesate, fără deosebire de vârstă și profesie;
- ✓ necesitatea creării unui mecanism de asigurare a competitivității limbii române la cel mai înalt nivel sociolingvistic;
- ✓ necesitatea promovării patrimoniului cultural național ca un element definitoriu al identității naționale;
- ✓ necesitatea consolidării instituționale prin adoptarea unui cadru normativ, raliat la nevoile comunității”. [12]

Factorii extrinseci care au dictat elaborarea și aprobarea *Programului național privind învățarea limbii române de către minoritățile naționale, inclusiv populația adultă, pentru anii 2023-2025* sunt:

- ✓ „necesitatea ralierei politicilor educaționale naționale la documentele și acordurile internaționale care vizează și R. Moldova, la documentele elaborate de ONU, Consiliul Europei, Uniunea Europeană, OECD și alte organisme internaționale, la Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD), la prevederile Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană și Parteneriatul Global pentru Educație, la Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi;
- ✓ necesitatea transferului și implementării în sistemul de educație lingvistică al Republicii Moldova a unor experiențe, inovații și bune practici internaționale.” [12]

Totodată, experții își exprimă speranța că, odată cu dezvoltarea Programului național privind studiarea gratuită a limbii române, autoritățile vor depune eforturi pentru ca școală deja să aducă cunoștințe elevilor, inclusiv acelor alolingvi, la nivelul încât aceștia să poată să-și realizeze potențialul pe care îl au de la natură în societate. [13]

CONCLUSIONS

În concluzie, din cele sus-menționate, derivă statutul *limbii române* atât ca **simbol de stat, simbol al identității naționale și instrument de coeziune socială, cât și factor de securitate națională**.

Or, „în condiții de război hibrid, este important să știm cine suntem, pentru a nu ne trezi alții... Prezervarea și valorificarea patrimoniului cultural și natural, precum și încurajarea responsabilă a domeniilor de excelență, ca modalitate de promovare a propriei identități, reprezintă obiective naționale de securitate. Între timp, lângă noi, în Ucraina, dreptul internațional umanitar, convențiile internaționale, drepturile culturale nu sunt respectate.” [14]

Potrivit cercetătorului Wright „răspândirea cu succes a limbii naționale a fost ajutată de presiunea industrializării și a comerțului. Acolo unde industrializarea și construirea națiunii a avut loc mai târziu, Wright scrie că și răspândirea alfabetizării a fost întârziată; numai jumătate din populația românească a fost alfabetizată în anul 1920. Wright susține că scopul achiziției lingvistice este „socializarea tinerilor membri ai grupului în limba națiunii și discursul național”. [3]

Și dacă anterior, formele industriale de producție au necesitat schimbări în educație, atunci actualmente, securitatea națională a populației reclamă adoptarea mai multor măsuri strategice de securitate, inclusiv în domeniul politicii lingvistice. E adevărat, „Statul

Republica Moldova demonstrează un interes deosebit pentru afirmarea individului și a comunităților minorităților naționale prin sporirea gradului de implicare a acestora în viața socială, culturală, economică și politică a țării. Integrarea individului în societate, participarea sa activă la viața comunității reclamă respectarea unor condiții de bază privind asigurarea drepturilor și libertăților omului”.[12]

Astfel, limba română, limba oficială a statului Republica Moldova se prezintă ca un cod lingvistic de procesare și gestionare a informațiilor, ca un instrument de integrare socioprofesională și culturală, iar drept urmare de coeziune socială și bună conviețuire într-un stat de drept, unde limba este catalizatorul societății și factorul de securitate culturală.

BIBLIOGRAFIE

1. MUNTEANU, C., Comunicare și leadership. De la Adam Smith la R.G. Collingwood. În Revista „Limba Română”. *Revistă de știință și cultură*. Chișinău, nr. 2, anul XXIX, 2019. ISSN 0235-9111 [văzut decembrie 2023]. Disponibil: <https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=3712>
2. BAHNARU, Vasile. Limba este de o importanță definitorie pentru existența statului. Interviu IPN. În *IPN. Agenție de presă independentă*. Chișinău. [văzut decembrie 2023]. Disponibil: https://www.ipn.md/ro/limba-este-de-o-importanta-definitorie-pentru-existenta-statului-interviu-7978_1029311.html#ixzz8QQncGyNs
3. OLUJIĆ, V., RADOSAVLJEVIĆ, P., *Politică și planificare lingvistică: varietăți ale limbii române în Europa de sud-est*. Zagreb. 2021 [văzut noiembrie 2023]. // Disponibil: <https://repositorij.unizg.hr/islandora/object/ffzg%3A3629/datastream/PDF/view>
4. OTEANU, E. *Politica lingvistică și construcția statală în Republica Moldova*, 2021 [văzut noiembrie 2023]. Disponibil: <https://ro.scribd.com/document/199315691/Cap-1-Politica-Lingvistica>
5. RAJIĆ, Lj., apud OLUJIĆ, V., RADOSAVLJEVIĆ, P. *Politică și planificare lingvistică: varietăți ale limbii române în EUROPA de sud-est*. p. 4. 2021 [văzut decembrie 2023]. Disponibil: <https://repositorij.unizg.hr/islandora/object/ffzg%3A3629/datastream/PDF/view>
6. ŠKILJAN, D., apud OLUJIĆ, V., RADOSAVLJEVIĆ, P. *Politică și planificare lingvistică: varietăți ale limbii române în EUROPA de sud-est*. p. 5. 2021 [văzut decembrie 2023]. Disponibil: <https://repositorij.unizg.hr/islandora/object/ffzg%3A3629/datastream/PDF/view>
7. *Politica lingvistică. Temei juridic*. 2021 [văzut decembrie 2023]. Fișe tehnice UE – 2017 Disponibil: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/051306/04A_FT\(2013\)051306_RO.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/051306/04A_FT(2013)051306_RO.pdf)
8. MOLDOVANU, Gh., *Tipologia politicilor lingvistice*. În Revista „Limba Română”. *Revistă de știință și cultură*. Chișinău, nr. 1-3, anul XV, 2005. ISSN 0235-9111 [văzut decembrie 2023]. Disponibil: <https://www.scribd.com/document/383411192/308142915-Moldovanu-G-Politica-Lingvistica-doc>
9. KLINKENBERG, J.-M., *Les politiques linguistiques: pour qui? pour quoi?*, în *Français de l'avenir, avenir du français*, Paris, Didier, 2000, p. 105

10. SÂRBU, A., Ce este un război hibrid și cum afectează Republica Moldova. Podcast-CuMINTE. În „*MEDIACRITICA. Primul portal de educație mediatică*”, Chișinău. 2023 [văzut noiembrie 2023]. Disponibil: <https://mediacritica.md/podcast/ce-este-un-razboi-hibrid-si-cum-afecteaza-republica-moldova/> [văzut noiembrie 2023].
11. BUTUC M. Limba oficială, factor decisiv al securității naționale. *Revista Militară. Studii de securitate și apărare*. Chișinău, nr. 2 (16)/2016, pp. 78-82 [văzut noiembrie 2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/79_82_Limba%20oficiala%2C%20factor%20de%20cisiv%20al%20securitatii%20nationale.pdf
12. Programul național privind învățarea limbii române de către minoritățile naționale, inclusiv populația adultă, pentru anii 2023-2025 [văzut noiembrie 2023]. Disponibil: <https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-03-nu-32-mec.pdf>
13. BOȚAN, I. Programul național gratuit pentru învățarea limbii române este unul întârziat. În *IPN. Agenție de presă independentă*. Chișinău, 04.09.2023 [văzut noiembrie 2023]. Disponibil: https://www.ipn.md/ro/igor-botan-programul-national-gratuit-pentru-invatarea-limbii-romane-8004_1099201.html
14. TODORAN, M. *Vulnerabilități, riscuri și amenințări la adresa identității naționale*. „*Geopolitica*”. *Revistă de geografie politică și Geostrategie*. [văzut noiembrie 2023]. Disponibil: <https://www.geopolitic.ro/2022/08/vulnerabilitati-riscuri-si-amenintari-la-adresa-identitatii-nationale/>